

Lectoren-duo ageert tegen verschoolsing kleuterleven

We zijn een generatie aan het verpesten'

De ontwikkeling van kleuters is in het gedrang. Dat zeggen Ineke Oenema en Sieneke Goorhuis, de pas aangestelde lectoren Early Childhood van Hogeschool Stenden. Ze constateren een grote handelingsverlegenheid bij leerkrachten. "Kinderen krijgen voortdurend mee: jij voldoet niet aan de norm. Dat die norm niet klopt, dat gaat er bij volwassenen niet in." De hoogste tijd voor leerkrachten om moedig te worden en de discussie aan te gaan.

Tekst Mandy Pijl Beeld Paul Meijer

Een van uw thema's is: geen Cito-toetsen in groep 1 en 2. Waarom?

Ineke Oenema: "De Cito-toets doet geen recht aan de variëteit in de ontwikkeling van kleuters. Sommige vierjarigen zijn er nog helemaal niet aan toe getoetst te worden, vallen uit en krijgen een sticker opgeplakt. Ons pleidooi is dat je kinderen zich moet laten ontwikkelen. Dat je kijkt hoe het met die ontwikkeling gaat, daar is niks mis mee. Maar er is wel iets mis met het feit dat dat wordt gedaan met genormeerde instrumenten, met een toets die een voorspellende waarde voor groep 8 zou hebben."

Sieneke Goorhuis: "Die voorspellende waarde is er gewoon niet. Onder Ineke's leiding loopt een onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen waarbij onderzocht wordt of de Cito-toets een geschikt instrument is om de ontwikkeling van kleuters te onderzoeken. Scores van kinderen uit groep 1 en 2 worden vergeleken met hun scores in groep 4. Het vermoeden bestaat dat er geen verband is - wat klopt met wat wij waarnemen. Bij de ontwikkeling tot zes jaar gaat het erom dat je een kind zover krijgt dat

'Kinderen krijgen
impliciet en
voortdurend mee:
jij deugt niet'

hij het proces van het formele leren aankan. Wij willen die leerstrategie van kleuters weer een eigen positie geven."

U spreekt van de verschoolsing van het kleuteronderwijs. Wat is er aan de hand?

Goorhuis: "Vanuit de politiek is men geneigd tot overstimulatie als het gaat om de ontwikkeling van jonge kinderen. Nadruk op letters, nadruk op cijfers. Bijna

50 procent van de kleutertijd wordt besteed aan taalinstructie. Ongeveer een kwart aan rekeninstructie. Dat gaat allemaal af van het vrije spel. Terwijl taal zich juist in een fantasiespel ontwikkelt, niet in de interactie met de juf die een kind vraagt dingen te benoemen en die wil weten of een kind wel een punt op de i kan zetten. Dat werkt niet taalstimulerend en lokt niet uit tot een fantasiespel"

Oenema: "De cognitieve ontwikkeling is belangrijk geworden, terwijl het bij deze jonge kinderen vooral gaat om de ontwikkeling van het zelfvertrouwen als voorwaarde voor die cognitieve ontwikkeling. Als een kind een toets doet en ervaart: ik kan het niet, dan kan het zich terugtrekken. In een spelsituatie kun je dat gebrek aan zelfvertrouwen beter repareren, daarin hebben kinderen het voorbeeld van medeleerlingen en de begeleiding van de leerkracht."

Denkstappen

Waarom hecht men zoveel waarde aan de cognitieve ontwikkeling?

Goorhuis: "Taal is voor onderwijskundigen lezen en schrijven. Maar taal is in eer-

lectoren Ineke Oenema (rechts) en Sieneke Goorhuis. "Kinderen worden allemaal elabeld omdat men niet meer de gewone variatie wil zien."

te instantie het ontwikkelen en begrijpen an de gesproken taal. Die moedertaalont- rikkeling is het proces van nul tot zes jaar. Is je dat goed gedaan hebt, ga je pas lezen n schrijven. Het is eerst de ontwikkeling an de hardware: praten, beheersing krijgen ver de fijne en grove motoriek, denkstap- en maken. Het is ook concentratie leren pbouwen. Een student vertelde me dat dat iet meer mag. Hij had gezien hoe kleu- ers een activiteit moesten kiezen waar de lok op werd ingezet. Een kind dat na tien inuten geen zin meer had in de poppen- oek, moest wel dat kwartier volmaken. Die student had geobserveerd dat dat meisje ervolgens niets meer deed, ze ging zitten vachten tot het tijd was. Een ander kind aat lopen stieren, en dan heb je een kleu- er met een gedragsprobleem. Men snapt iet meer dat je die concentratie begelei- end opbouwt, passend bij de ontwikke- ng en het begingedrag van het jonge kind. ervolgens moeten kinderen zich leren uit-

drukken in de taal. Voordat je alles wat een kind zegt verstaat en hij het in een logisch verhaal kan opbouwen, is hij vijf. Voor die tijd moet je niet met lezen en schrijven beginnen."

Oenema: "Voor kinderen die er aan toe zijn is het prima om cijfers en letters te gebrui- ken, maar niet de hele dag en zeker niet ten koste van het spel. Men moet niet vasthou- den aan een rigide hantering van program- ma's."

Toch is vastgelegd dat een kleuter twintig letters moet kennen.

Goorhuis: "Geen idee waar dat vandaan komt. Vijf jaar geleden waren het er tien. Nu zijn het er al twintig en het sluipt er gewoon in. Het is nergens voor nodig en het leidt nergens toe."

Oenema: "Voor het kleuteronderwijs geldt een maatstaf die uitgaat van een zeker gemiddelde. Kinderen die daar van afwij- ken doe je onrecht door ze te houden □

Lectoraat Early Childhood

Het lectoraat Early Childhood van Hogeschool Stenden is begin dit jaar van start gegaan om de kennis over onder meer de werking van de hersenen van jonge kinderen, de taalverwerving en de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling om te zetten naar adequate onderwijsprogramma's en te integreren in het onderwijsaanbod aan leerkrachten in opleiding. De inauguratie van lectoren Early Childhood Sieneke Goorhuis en Ineke Oenema was in november. Sieneke Goorhuis is tevens emeritus hoogleraar spraak- en taalstoornissen aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG). Ineke Oenema is aan de RuG verbonden als universitair docent orthopedagogiek.

in wat in zogenaamde programma's effectief heet."

oorhuis: "Het is het *procrustesbed*. We spalen de maat op anderhalve meter. Als je groter bent zagen we een stuk van je benen af, als je kleiner bent word je uitgerekt."

Deem de vertaling van de ideeën van de pedagoog Piaget over de ontwikkeling van kinderen. In de oorspronkelijke tekst staat dat een kind gemiddeld zo rond de twaalf maanden leert lopen, maar dat dat wel kan uitlopen tot twintig maanden. In de vertaling is die zin weggelaten, en dus houdt iedereen zich vast aan die twaalf maanden. Het kind dat eerder loopt is voorlijk, het kind dat later loopt is achterlijk. Dat bed is dus veel te smal."

Oenema: "En doordat die praktische kennis weggelekt uit het werkveld, de mensen in het werkveld duidelijk aangeven dat het niet werkt zoals het hun vanuit toetsingskaders en programma's wordt opgelegd en ook omdat die specifieke kennis weggelekt is uit de opleidingen, zie je een grote handelingsvrijheid in het werkveld."

faalangst

Wat is voor kinderen het gevolg?

oorhuis: "Faalangst. Enorme faalangst. 'Ik kan het toch niet'. 'Laat maar'. Dat betekent het einde van een schoolcarrière. Want als een kind het toch niet kan, zal hij geen poging doen om het toch nog wel te leren."

Oenema: "Kinderen hebben uit zichzelf een nieuwsgierigheid om de wereld te ontdekken, maar in dit systeem raken ze die kwijt."

oorhuis: "En nog erger, ze vertrouwen zichzelf niet, waardoor ze altijd zullen luisteren naar de instructies van een ander. We zijn een generatie aan het verpesten. Een volgende generatie die niet op de eigen creativiteit durft te vertrouwen."

Oenema: "Het onderwijs moet kinderen ondersteunen in hun mogelijkheden, ze moet stempelen en van etikettes voorzien onder daarbij de contextuele aspecten te trekken."

oorhuis: "Leerlingen die fluitend alle toetsen doen, zijn hoogbegaafd. Wie aan die toetsen niet voldoet en zich daar door middel van zijn gedrag aan onttrekt, wordt

adhd, pdd-nos en noem maar op. Het wordt allemaal gelabeld omdat men niet meer de gewone variatie wil zien. Of kan zien."

Oenema: "Ik hoorde een mooi verhaal van een jongetje in een klas waar de inspecteur op bezoek was. Dat kind was aan het schrijven en de inspecteur zei: 'Wat zijn dit voor een hanenpoten?' Waarop de leerkracht zei: 'Dat is het geheimschrift tussen hem en mij'. Daar gaat het dus om. Die leerkracht accepteert die jongen, ondersteunt hem in zijn manier van schrijven, terwijl de ander per definitie afkeurend is."

Goorhuis: "Kinderen krijgen impliciet en voortdurend mee: jij deugt niet. Jij voldoet niet aan onze normen, en dat die norm niet klopt, dat gaat er bij volwassenen niet in."

'Bijna 50 procent van de kleutertijd wordt besteed aan taalinstructie'

Waarom laten we dit gebeuren?

Goorhuis: "Scholen worden erop afgerekend. De Cito-toets bepaalt welke scholen zwak en sterk zijn. De inspectie vindt het een heerlijk instrument. Het is veel makkelijker om scores te bekijken dan om leraren te observeren."

Oenema: "Met een voormeting is niks mis, maar gebruik een meting die past bij wie je meet. Onlangs was er in de regio Groningen een school die blij was geen zwakke school meer te zijn. Daar hangt in de kleutergroep nu een lettermuur."

Goorhuis: "Het toetsingskader is: is daar een lettermuur? Zo niet, dan is dat een negatief punt. Terwijl wij juist vinden dat je met redenen zou moeten omkleden waarom je die lettermuur daar niet hangt."

Waar pleit u voor?

Oenema: "Voor opbrengstgericht werken vanuit de zandbak. Dat je als leerkracht je ogen en oren moet openhouden. Dat je weet hoe je de ontwikkeling op moet schrijven en je de observaties kunt invoegen in het pedagogisch-didactisch handelen in je groep om op die manier aan te sluiten bij de ontwikkeling van kinderen. Een andere manier om naar kinderen te kijken."

Goorhuis: "Als een kind schommelt, is hij met rekenen bezig. En met motoriek. Hij ervaart wat hoog en laag is en wat snel en langzaam is. En hij moet zijn eigen lichaam in beweging en balans houden. En dan praat hij er ook nog over, want kinderen praten altijd."

Oenema: "In het proces moet je die opbrengsten verzamelen, maar niet aan de hand van een taakstelling waarin een kind in een week drie tekeningen moet maken of zes woorden moet leren."

Hoe gaat u dit veranderen?

Goorhuis: "We gaan werkwijzen inventariseren in het werkveld, maar bijvoorbeeld ook symposia organiseren. Het gaat om het verspreiden van kennis over de ontwikkeling van het jonge kind in het onderwijs, en om een bewustwordingsproces. Maar het is vooral ook een proces om moedig te worden en in discussie te gaan. Leerkrachten zijn zo bang voor de inspectie, zo bang voor het management van een school dat ze alle discussie uit de weg gaan. Er moet moed komen om te zeggen: 'Jongens waar zijn we nou mee bezig?'"

Oenema: "We willen studenten leren kijken naar wat jonge kinderen doen en ze leren dat om te zetten naar pedagogisch-didactisch handelen, ze leren dat er balans moet zijn tussen wat je weet vanuit de theorie en het kunnen toepassen in je handelen."

Goorhuis: "De notie dat de ontwikkeling van peuters en kleuters een andere is, is weggelekt uit het gedachtegoed van de politiek, inspectie, het werkveld en de opleidingen. Wij willen hetzelfde als de politiek. Dat de lees- en rekenprestaties in groep 8 op orde zijn. Maar dat betekent niet dat je kleuters moet bevragen op dingen waar ze nog niet aan toe zijn. Je moet ze laten spelen." □